

М. Маламан, д-р юрид. наук, проф. (*Університет Хассана II, Мохамедія, Марокко*)

О.А. Кулініч, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

Н.М. Федоренко (*ХДУХТ, Харків*)

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

Євроінтеграція України обумовила необхідність реформування усіх сфер суспільного життя, у тому числі – системи освіти. Глобальні динамічні зміни в суспільно-економічному розвитку зумовлюють стратегічні завдання та визначають головні напрями оновлення і розвитку вищої освіти в Україні, підвищення її якості та приведення у відповідність до структури потреб ринку праці. Автономія університетів розглядається як необхідний інструмент досягнення високої освітньої якості, конкурентоспроможності, можливості комерціалізації власних нових доробок для подальшого розвитку наукової бази університетів. Проблеми відсутності єдиного підходу до формування ефективної автономії університетів, викликані, перед усім, розбіжностями у законодавстві, обумовлюють актуальність дослідження.

Сьогодні процес реформації системи вищої освіти в Україні набув перманентного, проте, певною мірою, безсистемного характеру. Однією з основних проблем реформування української системи вищої освіти є визначення форм і меж автономії закладів вищої освіти задля ефективного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням освітнього процесу з метою адекватного задоволення соціальних очікувань, зокрема поєднання ідеології вільного ринку з дотриманням принципів соціальної справедливості. Міжнародні та європейські документи пропонують вирішувати цю дилему шляхом посилення суспільного контролю за якістю освіти, оптимізації й певної децентралізації управління вищою освітою [1].

У пункті 3.8 Хартії університетів України Університети закликають уряд «визнати принципи університетської автономії, що підкріплює їх різноманітні місії, у тому числі: 1) академічної автономії (навчальні плани, програми та наукові дослідження); 2) фінансової автономії (виділення бюджету єдиною сумою); 3) організаційної автономії (організаційна структура університетів); 4) автономії в області кадрової політики (найм, заробітна плата та просування по службі)» [2].

Враховуючи різноманітність моделей вищої освіти, Асоціацією європейських університетів визначено основні принципи, умови та

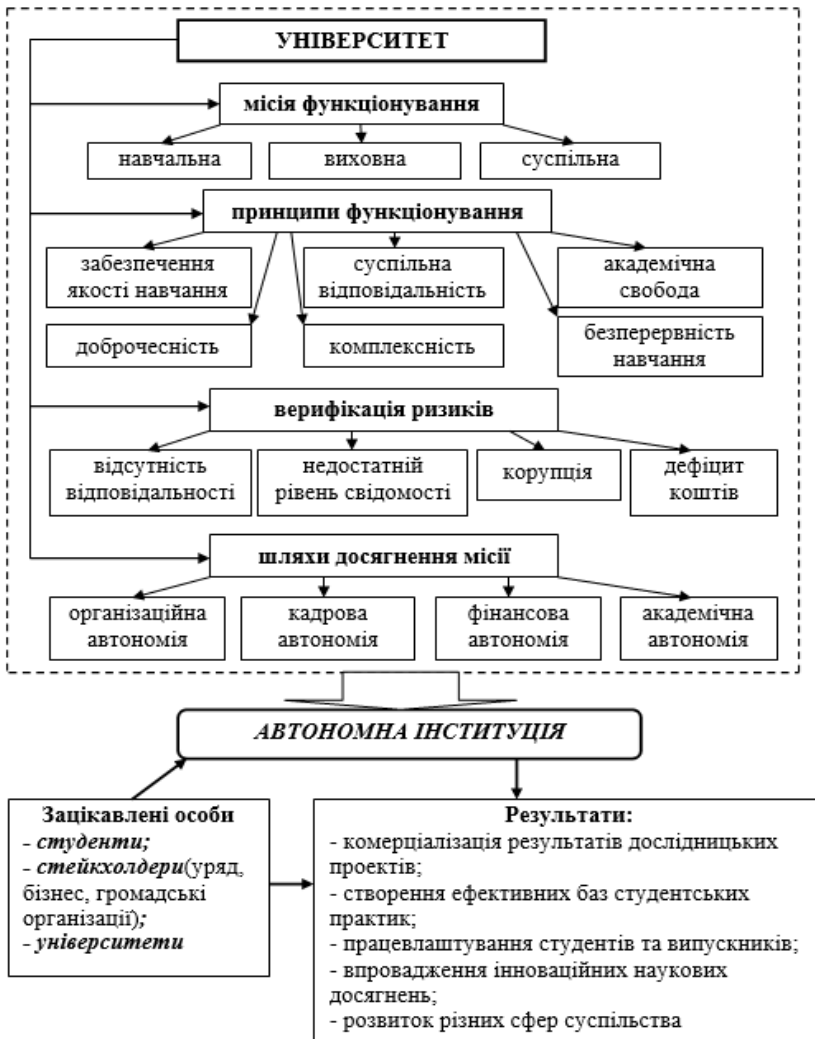

Рисунок 1 – Механізм формування автономії університетів

методологію розрахунку показників автономії, яка пропонує інструментарій для порівняння національних систем вищої освіти на предмет автономії та дозволяє встановити взаємозв'язок між

автономією й іншими концепціями, такими, як продуктивність, фінансування, якість, доступ та утримання [3].

Реформа системи вищої освіти в Україні визначається Законом «Про вищу освіту», побудованому на засадах автономії закладу вищої освіти, передбачає: 1) в основі змін до вищої школи – ідея автономії в академічній, організаційній та фінансовій сферах; 2) якість підготовки фахівців у вищих навчальних закладах як основа конкуренції між ними; 3) проведення вищими навчальними закладами внутрішнього публічного моніторингу, результати якого будуть розміщені на їх сайтах; 4) запровадження Національного агентства з якості вищої освіти та незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти тощо [4].

Порівняння індикаторів оцінювання автономії закладів вищої освіти довело існування суттєвих розбіжностей, які обумовлені, насамперед, популістським, формалізованим підходом до реформування вищої освіти в Україні, недостатнім розумінням самої суті академічної автономії та академічних свобод.

В основі пропонованого нами механізму формування автономії закладів вищої освіти лежить демократичний концепт, що базується на загальноприйнятих світових освітніх принципах та передбачає тісний взаємозв'язок між університетами, студентами та стейкхолдерами (рис. 1).

Таким чином, автономію університетів необхідно формувати з урахуванням поглибленої інтеграції університетів з економікою, ринком праці і процесами розвитку суспільства та держави, що сприятиме демократизації освіти, підвищенню конкурентоспроможності національних університетів і залученню до управління освітою ініціативних науковців.

Інформаційні джерела:

1. Богачевська І. В. Автономізація університетів як складова реформи вищої освіти в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/895/>

2. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта: Міжнар. конф. «Ольвійський форум – 2009» (Ялта, 11–15 черв. 2009 р.). Освіта України. 2009. С. 5.

3. Автономія університетів України: аналіз і план дій. URL: <http://www.euroosvita.net/prog/data/attach/4519/athena-analysis-and-roadmap-for-ukraine-ukr.pdf>

4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>